

Василевич В.В., начальник кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО ЗМІСТУ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Кримінологічну політику можна визначити як засновану на ідеях гуманізму та принципі верховенства права стратегічну складову внутрішньої та зовнішньої антикримінальної політики держави, владна дефініція якої полягає у формуванні ключових доктринальних засад боротьби зі злочинністю та їх практичної реалізації у сфері функціонування системи кримінальної юстиції та громадських організацій з метою людини й громадянина, суспільства та держави від злочинних посягань.

На сучасному етапі розвитку держави, кримінологічну політику можна розглядати як певну «функціональну» дефініцію влади, бо вона як «динамічна система» ґрунтується саме на правових засадах (як конституційного, кримінального, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого та інших галузей права), і не може сповідувати неправові форми впливу. В той же час через законотворчу, спеціально-кримінологічну, організаційну діяльність безумовно здійснює вплив на право і правовідносини, але ні в якому разі не підмінює їх за своєю сутністю.

Розглядаючи питання концептуального співвідношення кримінологічної політики з правом то, на наш погляд, саме механізм реалізації державної стратегії має розглядатися як один із

видів її правоохоронного й правозастосовного напрямку політики, спрямованого на забезпечення аналізу кримінологічної ситуації в країні та розробленню заходів боротьби зі злочинністю, у тому числі окремих її видів.

Отже відносно питання, що пов'язує із правоохоронним аспектом кримінологічну політику, слід зазначити наступне:

1. Сутність даної діяльності, об'єктивні і суб'єктивні фактори її актуалізації (зовнішнього прояву, форм і методів реалізації) можуть відображатися в рамках існуючої соціальної реальності, в якості якої виступає діалектична єдність правових, соціально-політичних і соціально-культурних компонентів.

2. Грунтуючись на розумінні співвідношення діалектичної єдності і діалектичного протиріччя об'єктивного і суб'єктивного факторів в системі даних правовідносин у сфері запобігання злочинам, необхідно їх удосконалення. Як зауважував в свій час І. Кант, «право може слугувати як засіб обмеження свавілля, так і як засіб поправлення (плюндрування) свобод людини». Аналогічна думка І.А. Ільїна щодо призначення права як зброї порядку, миру і братерства, останнє не повинно перетворюватися в своєму застосуванні в «прикриття неправди та насилля, що тягне за собою ворожнечу, бунт та війну». Тому в політиці цього напрямку слід враховувати подвійний характер даної діяльності, її обумовленості з одного боку забезпечити порядок і безпеку, з іншого боку під час застосування правових приписів не допустити свавілля і беззаконня, і не сприяти розвитку тенденції, зазначеної Г. Гегелем, коли «права людини і громадянина відступають перед тотальним правом наступу держави на громадянина», і що «формули природного права не мають для самої держави ніякої зобов'язуючої сили» [1, 140; 225; 256-258; 278]. У даному разі йдеться про адекватність реалізації кримінологічної політики відповідним правовим засадам, що її визначають.

3. Сутність кримінологічної політики об'єктивна в силу характеру суспільних потреб в такому виді соціальної діяльності, а також суб'єктивна в силу суб'єктивного характеру цілепокладання в даного роду людській діяльності.

Таким чином, в якості *об'єкта* вивчення кримінологічної політики можна визначити її концептуальну сутність та зміст як

специфічного елемента внутрішньої та зовнішньої правової політики держави, який тісно інтегрується з іншими елементами в системі соціально-правових інституцій антикримінального комплексу.

До *предмета* кримінологічної політики можуть бути віднесені такі її компоненти як: поняття, цілі й завдання, принципи та функції; стратегічні і тактичні напрями боротьби зі злочинністю; суб'єкти формування та реалізації цієї політики; кримінологічний аналіз, прогнозування та програмування боротьби зі злочинністю; кримінологічне законодавство та нормативне, організаційне, управлінське, технічне, виховне та інше забезпечення; міжнародне співробітництво у сфері формування та реалізації кримінологічної політики; кримінологічна експертиза нормативного, організаційного, управлінського та іншого забезпечення реалізації кримінологічної політики; наукове обґрунтування результатів практичної реалізації стратегії і тактики боротьби зі злочинністю.

До *джерел* кримінологічної політики слід віднести: Конституцію України саме як джерело усієї внутрішньої правової політики держави і законодавства України, чинне законодавство та наукову базу галузей кримінально-правового комплексу як специфічних галузей права, у тому числі кримінально-правової, кримінально-процесуальної та кримінально-виконавчої політики і права, де кримінологічна політика діє як інтегруюча ланка в системі інституцій боротьби зі злочинністю, а також Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, Рішення Конституційного Суду України, Постанови Пленуму Верховного Суду України, міжнародні договори, які ратифіковані Верховною Радою України тощо.

Таким чином, кримінологічну політику можна розглядати як:

- 1) державну політику (доктрину), яка займає вагоме місце серед стратегічних напрямів боротьби зі злочинністю;
- 2) особливий вид соціальної діяльності уповноважених суб'єктів, спрямований на забезпечення внутрішньої безпеки, правопорядку та законності в країні, створення організаційно-правових засад та реалізації стратегічних напрямів щодо боротьби зі злочинністю;

3) наукову теорію, що володіє аналітичними методами та синтезом відповідних політичних, соціологічних і правових знань;

4) законодавчу ініціативну функцію влади щодо забезпечення діяльності суб'єктів кримінологічної політики.

Під час визначення свого предмету, кримінологічна політика спирається на інтегративні якості соціальної політики держави, положення теорії управління та наукових галузей кримінально-правового і кримінально-процесуального циклу, а також здобутки соціології, педагогіки та психології.

Список використаних джерел

1. Кант И. Собр.соч. Т.4. Ч.2.-М., 1965.-С.140; Ильин И.А. О сущности правосознания.-М., 1983.-С.225; Гегель Г.В.Ф. Феноменология Духа.-М., 1959.-С.256-258; Соловьев Э.Ю. Понятие права у Канта и Гегеля с точек зрения русской традиции и современности // Судьба гегельянства.-М., 2000.-С.278.